

Državno natjecanje iz filozofije 2025.

Rješenja:

1. Na što se odnosi treći zakon robotike Isaaca Asimova i zašto je prema Stuartu Russellu taj zakon nepotreban? 2 boda

„Robot treba štiti svoj integritet“ / To je zakon samoočuvanja. (1 bod)

Taj zakon nije potrebno ugraditi robotima jer je to njihov instrumentalni cilj – cilj koji je preduvjet za sve druge ciljeve. Svaki entitet koji ima jasan automatski cilj, ponašat će se kao da ima i instrumentalne ciljeve. (1 bod)

Stuart Russell, *Kao čovjek – Pretjerano inteligentne UI*, str. 149.

2. Na koja dva problema u razvoju umjetne inteligencije ukazuje Russell koristeći se primjerom kralja Mide? 2 boda

Ne možemo strojevima nametnuti svoju svrhu. (1 bod)

Može se dogoditi, možda nenamjerno, da strojevima dodijelimo ciljeve koji nisu savršeno usklađeni s našima. Tada dolazi do pogreške usklađivanja vrijednosti. (1 bod)

Stuart Russell, *Kao čovjek – Pretjerano inteligentne UI*, str. 145

3. Objasni kako je prema Harariju tehnološki napredak prijetnja za demokraciju? 3 boda

Politički znanstvenici sve češće ljudske političke strukture smatraju sustavima za obradu podataka. Povećanjem količine i brzine podataka institucije poput demokratskih izbora, političkih stranaka i parlamenata mogle bi postati zastarjele zato što ne mogu dovoljno učinkovito obrađivati podatke. (1 bod)

Kiberprostor, koji je danas odlučujući za pitanja sigurnosti, suvereniteta i privatnosti, ne kontroliraju politički procesi, već *web*-dizajneri koje je teško kontrolirati. (1 bod)

Glasiči počinju osjećati da im demokratski mehanizam više ne nudi moć. Svijet oko njih dramatično se mijenja, a oni ne razumiju ni kako ni zašto. Moć im polako izmiče, ali oni ne znaju kamo je nestala. (1 bod)

Harari, *Homo deus*, str. 392

4. Prema Harariju, u kojim je od navedenih disciplina ukorijenjen dataizam? 1 bod

Zaokruži točne odgovore. Priznaje se samo potpun odgovor.

a) logici

- b) matematici
- c) statistici
- d) biologiji
- e) računalnoj znanosti
- f) psihologiji

Oba točna odgovora trebaju biti zaokružena te niti jedan dodatan; Računalnoj znanosti i Biologiji

Harari, *Homo deus*, str. 386

5. Razmotri sljedeće primjere i ponudi odgovore koristeći se argumentacijom Thomasa Nagela iz njegovih dvaju tekstova. (5 bodova)

a. Vrlo napredni Marsovci, koji imaju potpuno drugačiju fizionomiju i percepciju okoline od ljudi, nastoje shvatiti kako je to biti čovjek. Što, prema Nagelovoj argumentaciji, Marsovci o ljudima mogu razumjeti, a što ne mogu? (2 boda)

1 bod = Marsovci bi o ljudima mogli shvatiti sve ono što ima veze s načinom fiziološkog funkcioniranja čovjeka, odnosno objektivnu narav toga što čovjek jest. (Možda bi o funkcioniranju ljudi tako razumjeli i više nego što to razumiju sami ljudi.)

1 bod = Marsovci ne bi mogli shvatiti subjektivno ljudsko iskustvo, kako je to biti čovjek; ne bi mogli zauzeti specifično ljudsku točku gledišta.

b) U bliskoj budućnosti ljudi nastoje shvatiti kako je to biti ZeKI, vrlo napredni model umjetne inteligencije iz linije Human2.0., koji je prema svojoj fizionomiji i reakcijama na podražaje iz okoline gotovo identičan čovjeku. Mogu li ljudi razumjeti subjektivno iskustvo modela ZeKI? Obrazloži. (1 bod)

1 bod = Mogući odgovori:

Prema Nagelovoj argumentaciji Human2.0. nema subjektivno iskustvo jer je ono svojstveno samo organizmima. / Ako bi umjetna inteligencija i imala subjektivno iskustvo, ono bi nam, kao i subjektivna iskustva drugih subjekata, ostalo izvan dosega.

c) Može li šišmiš u potpunosti razumjeti kako je to biti drugi šišmiš? Obrazloži. (2 boda)

1 bod = Prema Nagelovoj argumentaciji čak ni šišmiš ne bi u potpunosti mogao razumjeti kako je to biti drugi šišmiš.

1 bod = Zbog velike sličnosti doživljavanja iskustva jedan se šišmiš može približiti razumijevanju toga kako je to biti drugi šišmiš, no i dalje ne može zauzeti subjektivnu poziciju drugog šišmiša.

6. **Razmotri sljedeću tezu: *Modeli umjetne inteligencije, s obzirom na to da »uče« na temelju velikog broja podataka iz prošlosti, mogu precizno predviđati buduće događaje.* Odredi bi li se David Hume složio s navedenom tezom. Obrazloži svoj odgovor. (2 boda)**

Odgovor.

1 bod = David Hume ne bi se složio s navedenom tezom.

1 bod = Humeov je stav da na osnovi prošlih iskustava, bez obzira koliko brojnih, ne možemo donositi precizna predviđanja o budućnosti jer uzročno-posljedične veze među događajima o kojima nam govori prošlo iskustvo ne otkrivaju stvarno postojanje povezanosti među njima. Mi možemo samo pretpostavljati da postoji sličnost između onoga o čemu smo imali iskustva i onoga o čemu još nismo imali iskustvo.

7. **Vodeći se Humeovim tekstom iz *Rasprave o ljudskoj prirodi*, nadopuni sljedeće rečenice tako da na prazna mjesta upišeš jednu od ponuđenih riječi. (6 bodova)**

David Hume ističe da se uzrok i posljedica nalaze u odnosu _____ [ponišćavanja / povezanosti / nasuprotnosti]. Naše zaključivanje o tom odnosu temelji se na _____ [prošlom / trenutnom / budućem] _____ [prosudićivanju / razmišljanju / iskustvu] i na našem _____ [pamćenju / maštanju / djelovanju]. Prema Humeu, _____ [razum / mašta / priroda] ne može udruživati predodžbe (*predstave*), nego to čini _____ [razum / mašta / priroda].

Odgovor (svaka točno upisana riječ donosi jedan bod):

David Hume ističe da se uzrok i posljedica nalaze u odnosu povezanosti. Naše zaključivanje o tom odnosu temelji se na prošlom iskustvu i na našem pamćenju. Prema Humeu, razum ne može udruživati predodžbe (*predstave*), nego to čini mašta.

8. **Kakva je vrijednost subjektivne spoznaje prema Nagelu, a kakva prema Kantu? 2 boda**

1 bod = Za Kanta subjektivna spoznaja nema veliku vrijednost jer nam omogućuje samo nejasnu spoznaju stvari, odnosno spoznaju samo onoga kakva je stvar za mene, a ne kakva je stvar doista (stvar za sebe).

1 bod = Za Nagela je subjektivna spoznaja, odnosno iskustvo jedina pouzdana spoznaja jer o drugima možemo zaključivati samo putem analogije promatrajući ponašanja i fizičkog izgleda.

9. **Prema argumentaciji Immanuela Kanta, odredi i obrazloži bi li umjetna inteligencija koja barata iznimno velikim brojem podataka dobivenih posredstvom programiranja od strane stručnjaka mogla: 4 boda**

a) **razviti spoznaju *a priori* (1 bod)**

b) **doći do spoznaje načela i osnovnih pojmova moraliteta (1 bod)**

c) **baviti se transcendentnom filozofijom (1 bod)**

d) stvarati zorove (1 bod)

Odgovori (svaki točan odgovor donosi jedan bod):

- a) Ne, jer je sva njezina spoznaja rezultat iskustva (programiranja), dakle *a posteriori*.
- b) Ne, jer iako se oslanjaju na pojmove koji imaju empirijska ishodišta (ugoda, neugoda, požuda, sklonost, hotimičnost), načela i osnovni pojmovi moraliteta predstavljaju spoznaje *a priori*. [Kant, str. 29]
- c) Ne, jer ne posjeduje čisti spekulativni um; sve čime barata došlo je izvana (programiranjem). [Kant, str. 30]
- d) Ne, jer zor nastaje kada je subjekt sposoban biti aficiran, što je svojstvo osjetilnosti. Umjetna inteligencija koja sve podatke dobiva posredno (programiranjem) nema sposobnost da predmeti na nju izravno djeluju, nije receptivna, nema osjetilnost. [Kant, str. 33]

10. Kakvu ulogu prostoru i vremenu dodjeljuje Kant te kako objašnjava prostor, a kako vrijeme? (3 boda)

Kant smatra kako oni nisu svojstva vanjskog svijeta "stvari po sebi" (*noumen*), niti su nešto što objektivno postoji neovisno o našem umu. Umjesto toga, prostor i vrijeme su *a priori* uvjeti koji omogućuju ljudima da percipiraju i razumiju svijet (pojava) fenomena. (1 bod)

Prema Kantu, prostor je način na koji naš um strukturira vanjske objekte u iskustvu. To nije nešto što postoji neovisno o svijesti, već način na koji percipiramo relacije među objektima. Prostor je nužan okvir za sve vanjske pojave i omogućuje nam da ih smjestimo u odnose poput udaljenosti, oblika i veličine. (1 bod)

Vrijeme se odnosi na unutarnje uvjete iskustva. Vrijeme je okvir u kojemu se sve naše unutarnje promjene (misli, osjećaji, događaji) zbivaju. To je univerzalna i nužna forma intuicije koja omogućuje da percipiramo slijednost i uzročnost. Kao i prostor, vrijeme nije nešto što postoji neovisno o nama, već način na koji organiziramo i razumijevamo niz događaja i promjena. (1 bod)

Kant, *Kritika čistog uma*, str. 35 – 44